

Den Kolde Krig – et overblik

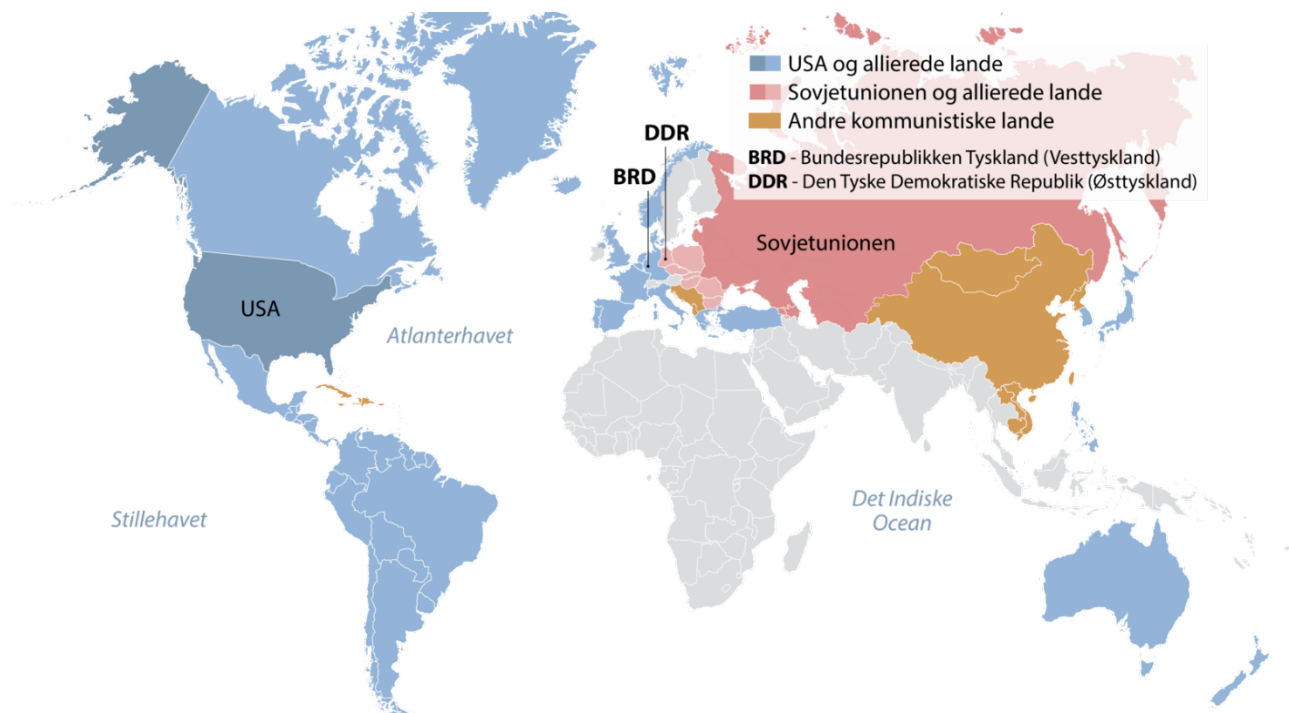

De to vigtigste parter i Den Kolde Krig var USA og Sovjetunionen. Konflikten var altomfattende og påvirkede store dele af verden. Den begyndte efter 2. verdenskrigs afslutning i 1945 og endte med Sovjetunionens sammenbrud i 1991. På ovenstående satiretegning kan man se "Uncle Sam" og "den russiske bjørn" kigge mistænksomt på hinanden.

Den Kolde Krig er betegnelsen for perioden fra ca. 1945 til 1991. I denne periode var der en reel frygt for, at der kunne udbrude en altødelæggende atomkrig. I konfliktens centrum stod to dominerende supermagter, nemlig USA på den ene side og Sovjetunionen på den anden side.

Begge parter forsøgte at påvirke resten af verden på mange forskellige områder, fx ideologisk, teknologisk, militært og økonomisk. Det resulterede i et voldsomt våbenkapløb, hvor begge parter rådede over store militære ressourcer, herunder enorme mængder af atomvåben.

Konflikten endte aldrig i en militær konflikt mellem de to supermagters hære, men det var tæt på flere gange. Både under Koreakrigen (1950-1953) og Vietnamkrigen (1961-1975) var begge parter via deres allierede involveret i langvarige væbnede konflikter. Under Cubakrisen stod parterne på kanten af en Atomkrige.

Figur 1.1

Verden under Den Kolde Krig i 1980. De blålige lande på kortet var en del af vestblokken med USA som den stærkeste magt, mens de rødlige lande var en del af østblokken, hvor Sovjetunionen var den stærkeste magt. De grå lande var ikke en direkte del af konflikten.

Begyndelsen på Den Kolde Krig 1945-1955

USA og Sovjetunionen havde sammen med Storbritannien og Frankrig været allieret under 2. verdenskrig og besejret Tyskland, Italien og Japan. Særligt kampen mod det nazistiske Tyskland gav grund til sammenhold og samarbejde. Mange gik derfor rundt med et håb om en mere fredelig verden efter krigens afslutning. Da Japan som det sidste land overgav sig i september 1945, gik alliancen og samarbejdet dog umiddelbart efter i opløsning. Særligt spørgsmålet om, hvad man skulle stille op med Tyskland og resten af Europa, var omstridt.

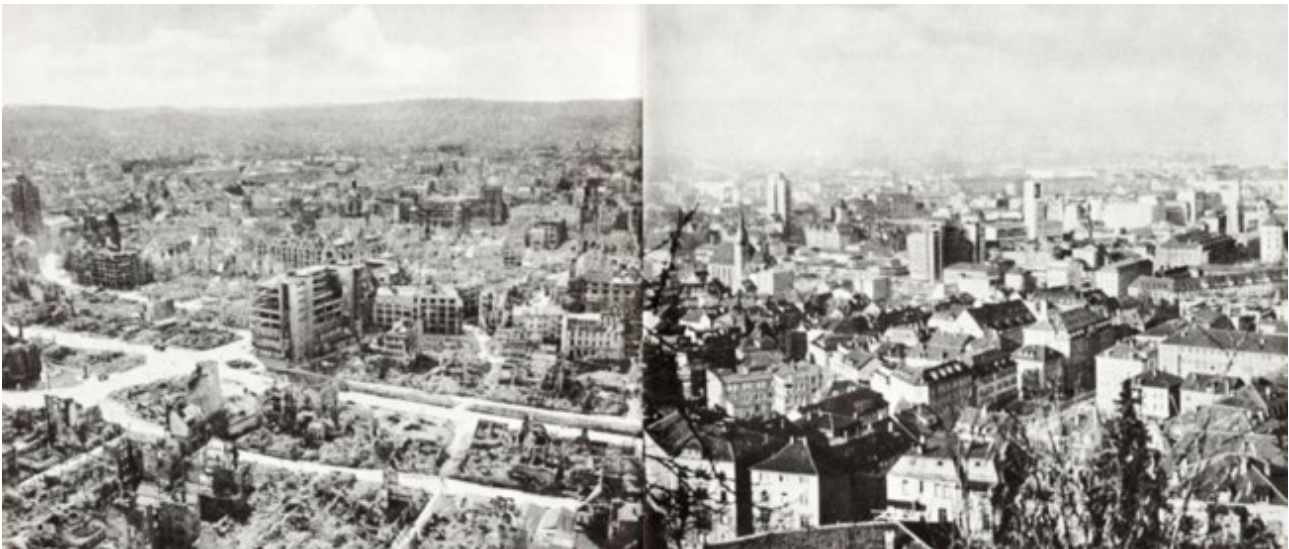
Man havde forsøgt at løse uenighederne om Tysklands og Europas fremtid ved forskellige topmøder mellem Storbritannien, Sovjetunionen og USA. Den sidste var Potsdamkonferencen, der blev afholdt i det besejrede Tyskland i august 1945. Her bekræftede man en tidligere aftale om, at Tyskland skulle indeles i besættelseszoner. Landet blev opdelt i fire besættelseszoner: en fransk, en britisk, en amerikansk og en sovjetisk. Berlin skulle også opdeles efter samme princip, selvom den lå midt inde i den sovjetiske besættelseszone. Desuden vedtog man, at de fire lande samlet skulle styre Tyskland, men bl.a. på grund af samfundssystemet i Sovjetunionen, der var markant forskelligt fra de tre andre besættelsesmagter, blev det ikke gennemført i praksis.

Sovjetunionen var et diktatur ledet af kommunistpartiet og Josef Stalin (1878-1953), der via brutal undertrykkelse holdt samfundet i et jerngreb. Hele samfundsøkonomien var underlagt statslig planlægning, hvilket kaldes for planøkonomi. Sovjetunionen havde lidt store tab under 2. verdenskrig, men havde stadig et stort og kampklart militær. Landet så sig selv som leder af det mest retfærdige samfund i verden indrettet

ud fra socialistiske principper. Den samfundsorden ville Sovjetunionen gennemtvunge i de østeuropæiske lande, så Østeuropa blev en del af en sovjetisk domineret alliance. I de østeuropæiske lande blev der indført såkaldte folkedemokratier. Det var kun kommunistiske partier, der kunne have magten i disse lande.

USA var i modsætning til Sovjetunionen et liberalt demokrati, hvor der var frie valg og flere partier at stemme på. Den amerikanske samfundsøkonomi var en markedsøkonomi, hvor staten blandede sig meget lidt i økonomien. Det amerikanske samfund havde lidt forholdsmæssigt få tab under 2. verdenskrig, og den amerikanske industri var verdens største og var ikke blevet ødelagt af krigen. I slutningen af 2. verdenskrig var det lykkedes at opfinde atombomben, der blev anvendt to gange mod Japan i august 1945. I perioden, der fulgte, begyndte USA at opfatte sig selv som den frie verdens leder. Dette resulterede i, at USA var opsat på at inddæmme kommunismen, og den amerikanske præsident Harry Truman (1884-1972) mente, at USA skulle hjælpe alle frie folk i kampen mod kommunismen.

USA og Sovjetunionen var således indrettet på vidt forskellige måder, og gennem Den Kolde Krig forsøgte begge parter at gøre deres samfundsopfattelse til den dominerende. Den Kolde Krig var derfor en konflikt mellem to helt forskelligartede samfundssystemer, der betragtede modparten som en fjende, der enten skulle besejres eller i det mindste forhindres i at øge sin magt.

Stuttgart i 1947 og 1953. Den vesttyske by Stuttgart er stadig i ruiner på billedet fra 1947 (til venstre). Men blandt andet takket været Marshall-hjælpen var byens centrum genopbygget i 1953 (billedet til højre).

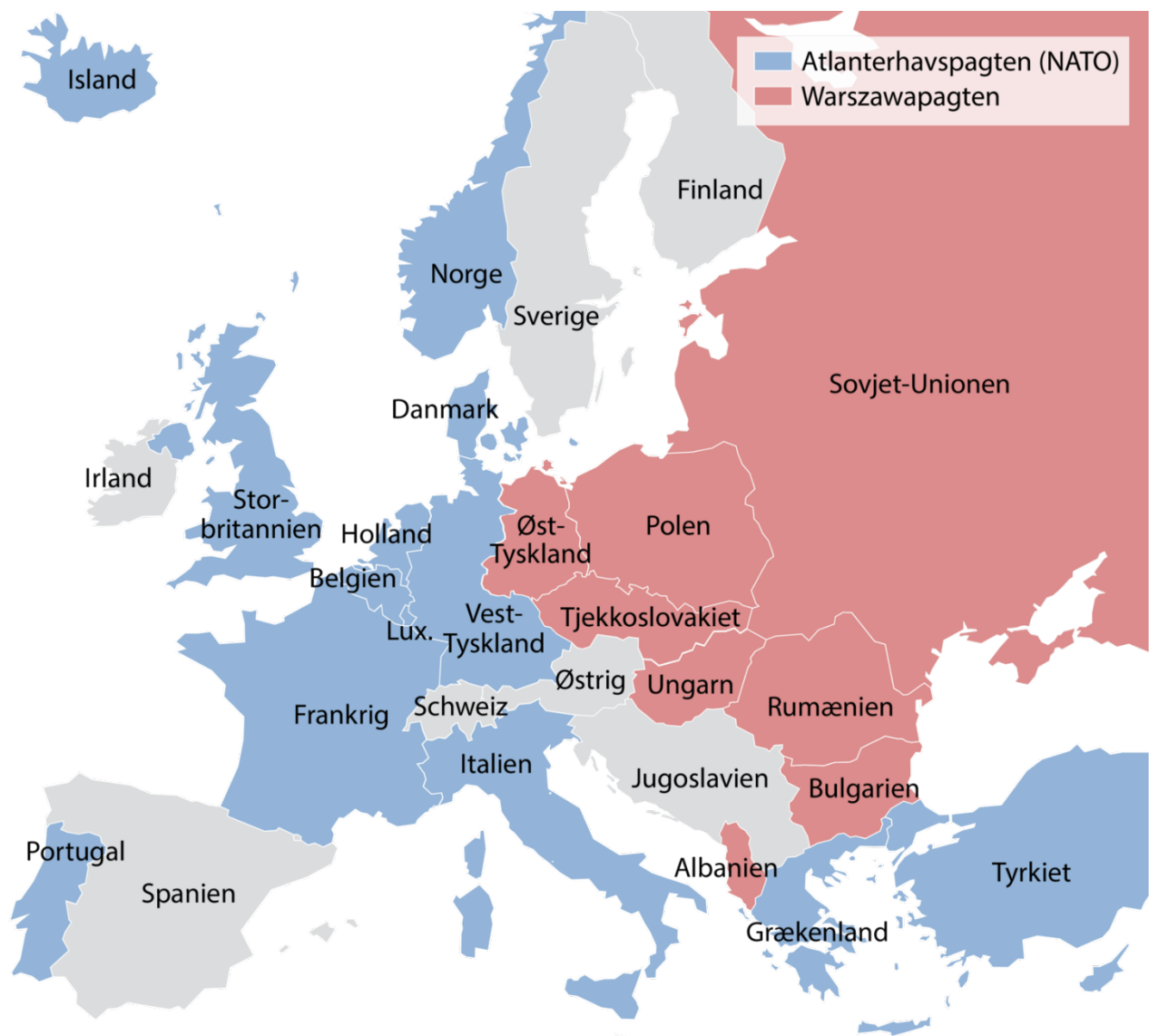
Mange af de vesteuropæiske lande var efter 2. verdenskrig økonomisk, socialt og politisk i krise. For at undgå et sammenbrud i samfundsordenen i landene, der kunne føre til, at vesteuropæiske lande blev et offer for Sovjetunionen, valgte USA at yde disse økonomisk bistand, som skulle hjælpe dem på fode igen.

Den økonomiske støtte fra USA blev tildelt via den såkaldte Marshall-hjælp, der var en enorm økonomisk hjælpepakke. Hjælpen satte hurtigt gang i genopbygningen og en økonomisk opblomstring i Vesteuropa. I Østeuropa gennemførte Sovjetunionen med tvang, at landene blev kommunistiske planøkonomier. Man var i Vesten meget bekymrede over denne udvikling, og den tidligere britiske premierminister Winston Churchill (1878-1965) sagde i 1946, at et jerntæppe havde sænket sig ned gennem Europa.

I 1949 var der ikke længere noget håb for, at der kunne samarbejdes om Tysklands og Europas fremtid, og Vesttyskland opstod som et demokrati med markedsøkonomi, mens Østtyskland blev kommunistisk.

Endelig var der heller ikke længere nogen tvivl om, at USA og Sovjetunionen anså hinanden som fjender. Samtidig var de verdens to vigtigste og stærkeste nationer. USA havde et stort økonomisk og militært forspring, men Sovjetunionen brugte enorme ressourcer på at indhente USA på den militære front og kompensere for verdenskrigens ødelæggelser.

For at øge deres egen sikkerhed og indflydelse tog USA i 1949 initiativ til oprettelsen af forsvarsalliancen NATO. Sammen med bl.a. Danmark og flere vesteuropæiske lande forpligtede man sig i alliancen på at komme hinanden til hjælp, såfremt et medlemsland blev angrebet. Det var i praksis tænkt som et forsvar mod Sovjetunionen. I 1955 blev Vesttyskland en del af NATO og herefter oprettedes Warszawa-pagten, der var en sovjetisk ledet forsvarsalliance bestående af de kommunistiske lande i Østeuropa og Sovjetunionen. USA var nu den dominerende magt (hegemon) i den vestlige verden, mens Sovjetunionen var hegemon i Østeuropa.

Figur 1.2

Europa under Den Kolde Krig i 1960. NATO var blevet udvidet med Grækenland og Tyrkiet i 1952 samt Vesttyskland i 1955. Som konsekvens heraf blev Warszawa-pagten oprettet. Enkelte lande forholdt sig neutrale, fx Sverige.